

## **АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Поняття «глобалізація» вперше було застосовано в економічній термінології американським вченим – соціологом Р. Робертсоном, який в 1983 році використав цей термін у своїй статті. В 1992 році Р. Робертсон виклав основи своєї концепції, як ідеї цілісності світу, що обумовлена поширенням досягнень західної цивілізації. Поширенню й популяризації ідей глобалізації сприяли наукові дослідження, які проводилися членами Римського клубу (А. Печей, Д. Медоузом, Я. Тінбергом, Дж. Форрестром). Власне, науковці Римського клубу заснували першу наукову школу глобалістики, яка займалася глобальним моделюванням, глобальними проблемами, філософськими міркуваннями про буття людини в сучасному світі, цінностями життя та перспективами розвитку людства.

Так, Дж. Форрестер вперше обґрунтував глобальні проблеми людства в своєму дослідженні, опублікованому в книзі «Світова динаміка» (1971), в якій він акцентував увагу на тому, що подальший розвиток людства на фізично обмеженій планеті Земля призведе до екологічної катастрофи в 20-х роках ХХІ століття. Д. Медоуз завершив дослідження Дж. Форрестера та запропонував метод «системної динаміки» у своєму дослідженні «Межі зростання» (1972) [1, с. 309]. Проте підхід запропонований Медоузом, не був пристосований до регіональної світової моделі, тому він викликав критичні відгуки. Незважаючи на певні недоліки, моделі Форрестрома-Медоуза було надано статус першого звіту Римського Клубу. Крім того, дослідження «Межі зростання» поклало початок цілій низці досліджень та доповідей Римського Клубу, в яких отримали глибоку розробку питання, пов'язані з економічним зростанням, розвитком, навчанням, наслідками застосування нових технологій, глобального мислення. Цей підхід став фундаментальним у заснуванні першої школи глобалістики, яка отримала назву наукової концепції «Межі зростання». Наступні дослідження Римського Клубу були засновані на наукових працях М. Месаровича і Е. Пестеля, які запропонували концепцію «органічного зростання», згідно з якою кожен регіон світу має виконувати свою особливу функцію, подібно клітці живого організму. Загалом, представники першої школи глобалістики, які займалася науковими дослідженнями в рамках Римського Клубу, базували свої наукові погляди на спробі моделювання світової економічної динаміки на основі п'яти взаємозалежних змінних (населення, капіталовкладення, використання непоновлюваних ресурсів, забруднення довкілля, виробництво продовольства) і сформулювали робочу гіпотезу про дисфункціональність глобальної системи.

Загальною рисою, яка характеризує глобалізацію, згідно з думками багатьох вчених, є виникнення транснаціональних компаній на тлі інформатизації суспільства та економіки й проведений аналіз дефініцій підтверджує цю гіпотезу. Крім того, глобалізація впливає на формування єдиних потреб споживачів, незважаючи на їхні соціально-демографічні та культурні розбіжності, тим самим сприяючи створенню єдиного споживчого ринку, ігноруючи інтеграційні об'єднання та межі національних економік світу. Проте більшість підходів щодо тлумачення терміну «глобалізація» характеризується великою диференціацією. Причина неоднозначності підходів щодо трактування терміну «глобалізація» може бути прихована в проблематиці визначення початку цього процесу. Аналіз праць науковців, які досліджують джерела виникнення глобалізації в історичному ракурсі, дозволив дійти висновку, що різні фактори дії в різні історичні періоди розвитку економічних відносин, дійсно сприяли розвитку глобальних процесів. Але, однозначно стверджувати цей факт неможливо. Так, В.І. Пантін вважає, що глобалізація, як процес почалася ще в глибокій давнині, але широко поширилася тільки в ХХ ст. [2, с. 6]. Наприклад, Є.А. Азроянц вважає, що глобалізація почалась із взаємодії сусідніх країн [3]. Проте, обидві підходи є досить вузькими та не розкривають повного змісту та парадигми розвитку глобалізації. В цьому аспекті, цікавою є наукова точка зору І. Воллерстайна [4, с. 18–80], який також розглядає глобалізаційні зміни в історичному ракурсі та пов'язує розвиток капіталізму ідентично розвитку глобальних процесів. Він обґрунтував основи зародження капіталізму, як основного джерела виникнення глобалізації економічного розвитку. Розділяючи точку зору І. Воллерстайна, слід відзначити діалектичну об'єктивність історичного характеру глобалізації, яка як процес, почалася з виникнення імперій. Слід визначити також той факт, що фундаментальні засади економічної глобалізації заклав капіталістичний спосіб виробництва, коли розвинені економіки світу почали розвиватися під дією єдиних економічних законів та прагнули до створення єдиного світового ринку.

Ідеї І. Воллерстайна були покладені в наукові засади шостої школи глобалістики «Світ-системного аналізу», яка сприяла формуванню парадигми розвитку економік, історій систем та цивілізацій. Основу цієї парадигми складає капіталістичний світ, як перша історична форма глобальної системи, яка розвивається у взаємодії ядра, напівпериферії й периферії світу [4, с. 18–80]. Саме для капіталістичній економічній системі характерним є процес відтворення капіталу, який супроводжується циклічними кризами з періодичністю 50–100 років. Парадигма світ-системного аналізу є близькою за концептуальними засадами концепції «Глобальної соціалізації майбутнього розвитку», запропонованою міжнародною соціологічною асоціацією.

Підхід І. Воллерстайна заслуговує на увагу, тому що він заснований на дослідженні великого історичного періоду розвитку капіталізму. Цей підхід ґрунтується на історичному процесі формування світового господарства, який ілюструє три стадії становлення та розвитку класичного капіталізму: проста кооперація (середина XVI ст.), мануфактурне виробництво (XVI–XVIII ст.), велике машинне виробництво (XVIII–XX ст.). В період промислових революцій в капіталістичних країнах (починаючи з середини XVIII ст.) та впровадження електротехнічної революції (остання третина XIX – початок XX ст.) історично завершується формування світового господарства. Крім того, цей підхід повністю обґрунтовує світову неоднорідність економічного розвитку, яка була посилена за рахунок розпаду СРСР та появи нового економічного феномену, країн з перехідною економікою.

Експерти Всесвітнього банку також досліджують розвиток глобалізації в історичному ракурсі в контексті розвитку капіталістичної економіки, відзначаючи декілька її хвиль. Початок стрімкого глобалізаційного розвитку вони відносять до 1970-х років, коли відбулося посилення потоків міграції населення, перетікання капіталів, збільшення обсягів міжнародної торгівлі. Наступна хвиля глобалізаційного розвитку прийшла на 1980-ті роки, яка пов'язана з виходом країн, які розвиваються на глобальні ринки та черговим зростанням міжнародної міграції та руху капіталів. Третю хвилю глобалізації багато науковців та експертів пов'язують з розпадом світової системи соціалізму та СРСР на початку 1990-х років. В результаті чого, центр геополітичного впливу звужився.

Всі ці фундаментальні зміни призвели до того, що світову економіку почали розглядати, як єдину глобальну економічну систему, яка діє як єдиний механізм за єдиними економічними законами. Такий підхід обґрунтовується й пояснюється пануванням єдиної економічної системи у світі – капіталістичної, альтернативи якої немає. Цей підхід до глобалізації розділяють багато вчених та економістів. Згідно з думкою Дж. Сороса, «систему капіталізму можна співставити з імперією, яка є більш глобальною, ніж будь-яка з існуючих раніше імперій» [5, с. 114].

В свою чергу, українській науковець Е. Кочетов відвинув наукову гіпотезу про те, що в основі глобалізаційних процесів лежить транснаціоналізація та міжкорпоративний розподіл праці. Такого підходу дотримується також українській вчений В. Дубницький, який трактує термін «глобалізація», як процес підвищення ступеня інтернаціоналізації й інтеграції світової економіки, який здійснюється у трьох напрямках: за допомогою розвитку світової торгівлі товарами, послугами, об'єктами інтелектуальної власності; завдяки міжнародному поширенню новітніх технологій (інформаційних, комунікативних та ін.); за допомогою

активізації руху факторів виробництва (транс націоналізація капіталу, інформації, робочої сили). Він відзначає, що глобалізація економік – це зростаюча взаємозалежність між національними економіками в усьому світі; глобалізація ринків – це зростаюча уніфікація вимог споживачів щодо виробництва товарів, що відзначилося на розповсюдженні брендів на окремих ринках; глобалізація промисловості – це процес, який забезпечує вибір компаніями між концентрацією виробництва і розподілом додаткової вартості в різних країнах світу залежно від локальних переваг. Глобалізація, як економічне явище призвело до переходу відтворення капіталу на глобальний рівень, що сприяло появи на цій базі самостійного транснаціонального капіталу [6, с. 15–26].

Дійсно, об'єктивним базисом глобалізації є інтернаціоналізація світової економіки, основу якої формує міжнародний розподіл праці, який традиційно базувався на економічній спеціалізації країн. Саме тому, інтернаціоналізація сприяла інтеграційним процесам між країнами світу та створенню регіональних об'єднань. Але, фундаментальною відмінністю глобалізаційних процесів від інтеграційних є винесення процесів відтворення капіталу на наднаціональний рівень, де капітал формується й акумулюється в транснаціональних корпораціях, що сприяє виникненню між корпоративного розподілу праці та спеціалізації на цьому рівні.

Незважаючи на деякі розбіжності в тлумаченні поняття «глобалізація», більшість авторів розуміють під глобалізацією наявність єдиного економічного простору, який супроводжується інформатизацією національних економік та процесом транснаціоналізації капіталу.

На нашу думку, економічна глобалізація представляє собою вектор розвитку світової економіки, який відображає процеси відтворення капіталу на наднаціональному рівні, що сприяє транснаціоналізації економічних відносин й формуванню світового доходу, як суми доходів інтернаціональних технологічних ланцюжків, які приймають конкретну форму транснаціональних корпорацій (ТНК) або стратегічних виробничих альянсів та сприяє формуванню транснаціональної вартості

#### **Список джерел інформації**

1. Dennis L. Meadows. *Alternative s to growth-I a search for sustainable futures: papers adapted / Dennis L. Meadows. – 1977. –Р. 309.*
2. Пантин В. И. Циклы и волны глобальной истории. Глобализация в историческом измерении / В. И. Пантин. – М. : Новый век, 2003. –С. 6.
3. Азроянц З. А. Глобализация: катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции / З. А. Азроянц –М. : Новый век, 2002. – 416 с.
4. Wallerstein I. *The Modern World-System. Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*

[Electronic resource] / I. Wallerstein. – New York, 1974. – P. 18–80. – Available at : <http://www.shpl.ru>.

5. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Дж. Сорос ; пер. с англ. С. К. Умрихиной, М. З. Шернгарца. – М. : Инфра-М, 1999. – С. 114.

6. Кочетов Є. Г. Глобалістика, геоэкономика, мировой порядок и новая модель безопасного развития / Э. Г. Кочетов, В. И. Дубницкий // Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу / под общ. ред. И. П. Булеева, В. И. Дубницкого. – Донецк : Юго-Восток Лтд, 2011. – Т. 1. – 573 с.

**Є.С. Чумаченко**, магістрант (*ЛНУ ім. І. Франка, Львів*)

## **ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ БІЗНЕСУ**

В час стрімкого розвитку технологій і прогресу просто неможливо уявити маркетинг без спільно існуючого з ним інноваційного маркетингу. Якщо маркетинг існує для того щоб впливати на загальну свідомість споживачів та підприємців, то інноваційний маркетинг створений щоб звертати увагу саме на нові інноваційні продукти, послуги, інформацію.

Як самостійно функціонуюча система інноваційний маркетинг завжди починається з етапу пошуку нових ідей стосовно товарів, послуг та інформації, які найкращим чином можуть задовольнити існуючий та можливий попит з їх наступною матеріалізацією і комерціалізацією, і закінчується на етапі насичення життєвого циклу товару. Незалежно від того, за яким сценарієм реалізується програма інноваційного маркетингу, він завжди є запорукою успіху підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, так як він дозволяє відстежити, виявити, та взяти під контроль фактори, які визначають умови стабільного та умовленого в часі виживання й розвитку підприємства на ринку.

В свій час Ф. Котлер, узагальнюючи етапи розвитку теорії та практики, виділив п'ять основних підходів, на основі яких комерційні організації проводять свою діяльність: концепція удосконалення виробництва, концепція удосконалення товару, концепція інтенсифікації комерційних зусиль, концепція маркетингу та концепція соціально-етичного маркетингу.

Всі розвинуті країни світу вже давно вступили на цей шлях і отримують до 80–85% приросту ВВП за рахунок інновацій, до яких відносять нові вироби, нові технології їх виготовлення, нові методи організації виробництва і збуту тощо. Е. Кондратенко, узагальнюючи досвід американських фахівців, стверджує, що 49% підприємств, які є